

O.S.C.E. ROLUL ȘI IMPLICAREA ÎN ACȚIUNILE DE MENȚINERE A PĂCII

ALINA POP*

***Abstract:** We live in a fluid world in which the unconventional risks and threats are more and more obvious and the counteraction of their effects needs a complexity of information and resources.*

In such a context it is necessary that the effects of the risks and threats should be known and on this ground, principles, methods and procedures of action should be developed for restricting and removing the consequences

International organisations and most of the governments take political and diplomatic actions for respecting the treaties, conventions and international agreements and act focusely for removing risks as well as discouraging the development of offensive programmes promoted by some terrorist states or organizations.

Thus, international organizations must reconsider from a decisional, active and structural point of view their security priorities so as to be able to carry out the necessary competences, compatible, interoperational and complementary to those of an allied level for preventing and protection of forces, population and territory. At the same time, the urban expansion and global distribution of industries and nuclear materials, as well as biological and chemical ones, the existence of high risk objectives too close to the national frontiers, represents potential sources of deterioration of the natural environment due to negligence, natural disasters, willful actions or colateral distructions.

***Keywords:** International organizations, Organization for Security and Co-operation in Europe*

* Purtător de cuvânt la Prefectura Bistrița-Năsăud.

Trăim într-o lume fluidă în care riscurile și amenințările neconvenționale sunt tot mai evidente, iar măsurile de contracarare a efectelor acestora necesită un complex de informații și resurse.

În acest context este nevoie ca efectele riscurilor și amenințărilor să fie cunoscute, iar pe această bază, să fie dezvoltate principiile, metodele și procedeele de acțiune pentru limitarea și înlăturarea urmărilor acestora.

Organismele internaționale și majoritatea guvernelor întreprind acțiuni politice și diplomatice pentru respectarea tratatelor, convențiilor și acordurilor internaționale și desfășoară acțiuni concertate pentru eliminarea riscurilor, precum și descurajarea dezvoltării programelor ofensive promovate de unele state și organizații teroriste.

Ca urmare, organismele internaționale trebuie să-și reconsidere decizional, acțional și structural prioritățile securității pentru a fi în măsură să realizeze capacitățile necesare, compatibile, interoperabile și complementare celor existente la nivel aliat, pentru prevenirea și protecția forțelor, populației și teritoriului. În același timp, expansiunea urbanizării și distribuția globală a industriilor și materialelor nucleare, biologice și chimice, precum și existența în proximitatea frontierelor naționale a unor obiective cu grad ridicat de risc, reprezintă potențiale surse de deteriorare a mediului ambiant, ca rezultat al neglijenței, al dezastrelor naturale ori al acțiunii deliberate sau distrugerilor colaterale.

ORGANIZAȚIA PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA (OSCE)

Originile OSCE au apărut în anii 1950, odată cu ideea convocării unei conferințe general-europene pentru securitate. După cum se știe, la început, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa a funcționat sub forma Conferinței pentru Securitate și Cooperare pe Continent.¹ Eforturile pentru realizarea acestei idei - intensificate într-o perioadă caracterizată drept "destindere în relațiile Est-Vest", când o politică de "acomodare între state având interese divergente" era preferabilă războiului - au cuprins un proces îndelungat și complex de acțiuni desfășurate în diferite foruri sau de diferite grupuri de țări. Un rol deosebit în cadrul acestor acțiuni au jucat țările mici și mijlocii, printre care și

¹ D. Mazilu, *Dreptul internațional public*, București, 2010.

România. Conferința era văzută de unii ca o cale pentru a depăși divizarea Europei rezultată după cel de-al doilea război mondial, iar de alții - pentru a consacra status-quo-ul postbelic. Oricum, mesajul principal al celor care au acționat pentru convocarea ei a fost "asigurarea securității printr-o politică de deschidere".

Aceste eforturi au dus la convocarea, la 22 noiembrie 1972, la Dipoli (lângă Helsinki), a reprezentanților statelor europene, SUA și Canadei, pentru consultări în vederea pregătirii Conferinței. Consultările multilaterale pregătitoare s-au prelungit până la 8 iunie 1973, iar rezultatele acestora au fost cuprinse în Recomandările finale de la Helsinki (Cartea bleu), adoptate de către miniștrii de externe ai statelor participante. Acestea au stat la baza negocierilor propriu-zise ale Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, concepută, inițial a se desfășura în trei faze: a) la nivel de ministru de externe; b) la nivel de experți; c) la nivel înalt. La 18 septembrie 1973, la Geneva, experții statelor participante au început activitatea de elaborare a Actului Final, care a durat până în vara anului 1975.

La 1 august 1975, la Helsinki, a fost semnat, la nivel înalt, Actul Final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, cunoscut și sub denumirea de Acordurile de la Helsinki. Cuprinzând principiile de bază care guvernează relațiile dintre statele participante și atitudinea guvernelor respective față de cetățenii lor, precum și prevederi de cooperare în diferite domenii, Actul Final a pus bazele viitoarei evoluții a procesului OSCE.² Documentul nu conține obligații juridice, ci politice, împărțite în trei mari categorii (cunoscute, inițial, sub denumirea de "coșuri", iar ulterior "dimensiuni"):

1. probleme privind aspectele politico-militare ale securității în Europa;

2. cooperarea în domeniul economic, tehnico-științific și al mediului înconjurător;

3. cooperarea în domeniul umanitar și alte domenii.

4. un al patrulea capitol - Urmările CSCE - se referă la reuniuni și acțiuni de continuare a procesului început.

În anii '70 și '80, asemenea reuniuni au avut loc la Belgrad (1977-1978), Madrid (1980-1983), Stockholm (1983-1986) și Viena (1986-

² D. Mazilu, *Dreptul internațional public*, București, 2010.

1989). Ele au fost marcate de evoluțiile sinuoase ale climatului politic internațional, în special de confruntările ideologice între Est și Vest, precum și de raporturile tensionate dintre SUA și URSS.

Carta de la Paris, semnată la nivel înalt în noiembrie 1990, a marcat un punct de cotitură în istoria OSCE deschizând calea transformării sale într-un forum instituționalizat de dialog și negocieri, cu o structură operațională. Fiind prima Conferință la nivel înalt după adoptarea Actului Final de la Helsinki, Summit-ul CSCE de la Paris a deschis o pagină nouă în raporturile dintre statele europene, punându-se oficial capăt Războiului Rece și fiind adoptate documente de importanță majoră în domeniul dezarmării - Tratatul privind reducerea armelor convenționale în Europa, Declarația statelor membre ale NATO și ale Tratatului de la Varșovia privind nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forță, Acordul asupra unui pachet de măsuri de creștere a încrederii și securității (Documentul de la Viena - 1990). Carta de la Paris pentru O nouă Europă pune bazele instituționalizării procesului CSCE prin întâlniri regulate la nivel înalt (din doi în doi ani), reuniuni ale miniștrilor de externe și ale Comitetului Înalților Funcționari. Sunt create, totodată, Secretariatul permanent (cu sediul la Praga), Centrul pentru Prevenirea Conflictelor (Viena) și Biroul pentru Alegeri Libere (Varșovia). A fost definit obiectivul edificării unei Europe a democrației, păcii și unității, constând în asigurarea securității, dezvoltarea unei cooperări largi între toate statele participante și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Un nou impuls pentru acțiune concertată în cadrul CSCE a fost dat de Conferința la nivel înalt de la Helsinki, 1992. Documentul adoptat cu acea ocazie - Declarația de la Helsinki, denumită simbolic "Sfidările schimbării" - conține prevederi vizând întărirea contribuției și rolului CSCE în asigurarea drepturilor omului, gestionarea crizelor și tensiunilor. Documentul prevede asumarea unui rol activ al CSCE în alerta timpurie, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor. Noul instrument - Înaltul Comisar pentru Minorități Naționale - este însărcinat să se ocupe, într-o fază cât mai timpurie, de tensiuni etnice care pot escalada într-un conflict. Tot prin Documentul de la Helsinki, 1992, a fost creat un nou organ - Forumul de Cooperare în domeniul Securității, - care se întrunește, la Viena, pentru a se consulta și negocia măsuri concrete vizând întărirea securității și stabilității în regiunea euro-atlantică.³

³ R. G. Feltham, *Ghid de diplomatie*, Editura Institutul European, Iași, 2005.

Consiliul Ministerial al CSCE, întrunit la Stockholm, în decembrie 1992, a creat funcția de Secretar General, iar Consiliul Ministerial de la Roma, din decembrie 1993, a stabilit o structură consolidată și unificată a Secretariatului CSCE, cu sediul la Viena. Prin crearea, în aceeași perioadă, a Comitetului Permanent (transformat ulterior în Consiliul Permanent), au fost lărgite și instituționalizate posibilitățile de dialog, consultări și decizie politică.

Pe baza hotărârilor și posibilităților create prin Documentul de la Helsinki, 1992, OSCE și-a adăugat un nou profil, operațional, având capacitatea de a înființa misiuni de lungă durată pentru prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor în zone de conflict sau potențial conflictuale.

Pentru a conferi un nou impuls politic CSCE, Summit-ul de la Budapesta, 1994, a hotărât schimbarea denumirii procesului început la Helsinki în Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, care a devenit, totodată, primul instrument pentru prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor. Tot la Budapesta a fost adoptat Codul de conduită privind aspectele militare ale securității, conținând principiile care să guverneze rolul și folosirea forțelor armate în societăți democratice. Documentul de la Budapesta prevedea, totodată, începerea discuțiilor în cadrul OSCE privind modelul comun și atotcuprinzător de securitate pentru Europa secolului XXI, bazat pe principiile și angajamentele OSCE, materializat prin adoptarea la Summit-ul de la Istanbul a Cartei pentru Securitatea Europeană.

Summit-ul de la Lisabona din 1996 a lansat dezvoltarea unei Carte a securității europene, menită să consolideze securitatea și stabilitatea în regiune și, califica OSCE drept forumul cel mai potrivit pentru relansarea cooperării și complementarității între statele participante și organizațiile europene și transatlantice. În acest sens s-a convenit asupra unui Model de securitate comună și globală pentru Europa secolului XXI.

În cadrul Summit-ului de la Istanbul din noiembrie 1999 a fost adoptată Carta asupra Securității Europene care cuprinde:

- dezvoltarea rolului OSCE în operațiunile de menținere a păcii;
- adoptarea unei platforme a cooperării pentru securitate;
- crearea unor Echipe pentru Cooperare și asistență de Specialitate Rapidă (REACT), care să permită OSCE să răspundă în cel mai scurt timp cererilor de asistență civilă și de efectuare a operațiunilor civile în teren;
- extinderea capacității OSCE de a desfășura activități polițienești;
- înființarea unui Centru de operațiuni care să planifice și să

efectueze operațiuni în teren sub conducerea OSCE;

- consolidarea procesului de consultări politice în cadrul OSCE, prin înființarea unui Comitet pregătitor subordonat Consiliului Permanent al OSCE.

Cooperarea între OSCE și NATO a fost planificată în contextul eforturilor internaționale de instaurare a păcii în fosta Iugoslavie, cu precădere în relațiile dintre OSCE și Forța de stabilizare a NATO (SFOR) din Bosnia-Herțegovina, precum și dintre OSCE și Forța din Kosovo (KFOR).

În cadrul Forumului OSCE pentru Securitate și Cooperare (FSC), țările membre NATO, împreună cu alte state participante, au prezentat mai multe propuneri privind:

- schimbul de informații asupra planificării apărării;
- neproliferarea și transferul de arme;
- cooperarea și contactele militare;
- schimbul global de informații militare;
- măsurile de stabilizare care trebuie luate în situații de criză locală

În prezent, OSCE ocupă un loc unic în sistemul organizațiilor internaționale. Caracteristicile principale ale OSCE se referă la numărul de membri (toate statele spațiului euro-atlantic), abordarea atotcuprinzătoare a securității, instrumente și mecanisme specifice pentru prevenirea conflictelor, procesul decizional, bazat pe consens, realizat în urma consultărilor intense, dialog politic constant și deschis, normele și valorile comune asumate de state prin documentele adoptate, precum și un sistem de contacte și cooperare cu alte organizații și instituții internaționale⁴.

Prioritățile OSCE sunt:

- consolidarea valorilor comune și asistarea statelor membre în edificarea unor societăți democratice, civile, bazate pe statul de drept;
- prevenirea conflictelor locale, restaurarea stabilității și păcii în zone de tensiune;
- eliminarea unor deficite reale și perceptibile de securitate și evitarea creării de noi diviziuni politice, economice sau sociale, obiectiv ce se realizează prin promovarea unui sistem de securitate prin cooperare.

Succesul OSCE nu este mediatizat; de obicei, războiul și violența fac titlurile ziarelor, iar prevenirea violenței trece neobservată.

⁴ Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, Helsinki, 1975

Structurile și Instituțiile O.S.C.E.

1. Consiliul Ministerial, care se reunește, de regulă, o dată pe an (atunci când în anul respectiv nu are loc Summit-ul OSCE), la nivel de Ministru al afacerilor externe, este Organul central de decizie și orientare politică al OSCE. Ministrul de externe al țării gazdă a reuniunii Consiliului Ministerial deține funcția de președinte în exercițiu al OSCE. Perioada de președinție se încheie odată cu reuniunea ministerială care, de regulă, are loc în luna decembrie.

2. Consiliul Superior (care a înlocuit Comitetul Înalților Funcționari) răspunde de orientarea, coordonarea și gestionarea tuturor activităților OSCE. Examinează și stabilește politica și orientările bugetar-financiare. Anual, Consiliul Superior se întrunește ca Forum Economic la Praga. De notat că periodicitatea reuniunilor acestei structuri, de la crearea ei prin Carta de la Paris, a fost de cel puțin de două ori pe an, la care se adăugă reuniuni speciale, în aplicarea mecanismului de urgență. Ultima reuniune a Consiliului Superior a avut loc în anul 1996 la Praga. Deși nu exista o decizie formală privind desființarea acestei structuri, unele state participante consideră inutilă menținerea acesteia, datorita existenței Consiliului Permanent.

3. Consiliul Permanent (fostul Comitet Permanent) se ocupă de activitatea politică, decizională și operațională curentă a OSCE. Se întrunește la Viena, de regulă, săptămânal, în ședințe plenare, precum și ori de cate ori se consideră necesar în reuniuni speciale, extraordinare sau de urgență. Sub egida Consiliului Permanent funcționează diferite grupuri de lucru ad-hoc, deschise participării tuturor statelor membre. Pentru creșterea transparenței procesului decizional și lărgirea ariei de consultări în cadrul acestuia, prin Carta asupra securității europene adoptata la Istanbul în 1999, a fost creat Comitetul Pregătitor, ca structură subordonată Consiliului Permanent. Reuniunile structurilor menționate mai sus (în afara Summit-ului OSCE) sunt prezidate de reprezentanții președinției în exercițiu. Reuniunile grupurilor de lucru pot fi prezidate și de reprezentanții țărilor din troica OSCE, din însărcinarea președinției în exercițiu. Președinția ședințelor Summit-elor OSCE se asigură prin rotație.

4. Adunarea Parlamentară a OSCE (AP- OSCE), creată ca una din instituțiile originale ale OSCE prin Carta de la Paris din 1990, a continuat să se dezvolte și să-și lărgescă rolul și competențele. Secretariatul internațional al Adunării Parlamentare - cu sediul la Copenhaga - colaborează strâns cu Secretarul general și alte instituții ale OSCE. Președintele Adunării Parlamentare participă în mod regulat la

reuniunile troicii OSCE și prezintă declarații ale Adunării în cadrul reuniunilor la nivel înalt și ministeriale ale OSCE. Sesiunile anuale ale Adunării parlamentare au loc în diferite capitale ale țărilor membre. Conform unei tradiții stabilite, președintele în exercițiu al OSCE, Secretarul general, precum și șefii diferitelor instituții și misiuni OSCE prezintă expuneri la aceste reuniuni. De menționat ca hotărârile Adunării Parlamentare se adoptă prin vot majoritar (spre deosebire de OSCE, a cărei regulă de bază este consensul) și nu sunt obligatorii pentru OSCE.

În perioada iulie 2000 - iulie 2002, funcția de Președinte al AP a OSCE a fost îndeplinită de domnul Adrian Severin. La încheierea mandatului, ca o recunoaștere a activității desfășurate în această calitate, domnului Adrian Severin i s-a conferit titlul de "Președinte emerit" al AP-OSCE.

5. Președintele în exercițiu - ministrul de externe al țării care găzduiește reuniunea Consiliului Ministerial al OSCE pe anul în curs - este investit cu responsabilitatea generală asupra activității executive a OSCE. România a deținut mandatul de Președinte în exercițiu al OSCE în anul 2001. Președintele în exercițiu, în îndeplinirea atribuțiilor sale, poate fi asistat de:

- troica OSCE, formată din fostul, actualul și viitorul președinte al OSCE;
- grupuri ad-hoc, create pentru diferite probleme, îndeosebi în domeniul prevenirii conflictelor și gestionării crizelor;
- reprezentanți personali, numiți de președintele în exercițiu cu un mandat clar și precis, pentru a-l asista într-o situație de criză sau conflict.

6. Secretarul general este numit de Consiliul ministerial pentru o perioadă de trei ani. Având sediul la Viena, el acționează ca reprezentant al președintelui în exercițiu și-l sprijină pe acesta în toate activitățile vizând promovarea obiectivelor OSCE. Sarcinile Secretarului general includ, de asemenea, gestionarea structurilor și operațiunilor OSCE. Primul Secretar general al OSCE a fost dr. Wilhelm Hoynck (Germania), urmat de Giancarlo Aragona (Italia), iar din 1999 - Jan Kubis (Slovacia).

Secretarul general are în subordinea sa Secretariatul OSCE, cu sediul la Viena (și o unitate la Praga), structurată pe trei departamente:

- politic (probleme generale - sprijinirea activității președintelui în exercițiu, pregătirea reuniunilor, contacte cu organizații internaționale etc.);
- Centrul pentru Prevenirea Conflictelor (CPC), în competența căruia intra activitatea operațională a OSCE în domeniul prevenirii

conflictelor și gestionării crizelor, sprijinirea activității misiunilor OSCE. CPC mai urmărește îndeplinirea obligațiilor pe care și le-au asumat statele în domeniul politico-militar al securității europene (Documentul de la Viena privind măsuri de creștere a încrederii și securității, Codul de Conduită etc.)

- Departamentul administrativ-financiar și pentru organizarea conferințelor (traduceri, documentație, protocol).

În cadrul Secretariatului funcționează, totodată, un Oficiu de presă al OSCE.

În cadrul Secretariatului există, de asemenea, un Coordonator pentru activități economice și de mediu ale OSCE, în ale cărui sarcini intră consolidarea capacității Consiliului Permanent și ale altor instituții OSCE de a examina aspectele economice, sociale și de mediu ale securității.

7. Înaltul Comisar pentru Minorități Naționale (HCNM)-instrument creat pentru a se ocupa de tensiuni etnice în faza incipientă a acestora, cu potențial de a se dezvolta într-un conflict ce poate pune în pericol pacea, stabilitatea sau relațiile dintre statele participante. HCNM funcționează ca un instrument al diplomației preventive, ca un “agent de desecurizare”, cu scopul de a identifica și a promova soluții de rezolvare timpurie a tensiunilor etnice care pot amenința pacea, stabilitatea și relațiile dintre statele membre ale OSCE.

HCNM este singurul organism al OSCE care poate iniția acțiuni diplomatice preventive, independent de latura executivă a organizației, dar care să aibă consimțământul statelor implicate. HCNM nu numai că limitează cadrul temporal al acestei activități, definită drept modalitatea de a împiedica dezvoltarea unor dispute specifice, dar rafinează și cadrul conceptual, separând diplomația preventivă, descrisă sub forma unor “acțiuni și metode diplomatice similare” (negociere, interpelare, mediere, conciliere) de “alte măsuri preventive noncoercitive și nemilitare”. Astfel, nu sunt incluse acțiuni de asistență umanitară și nici acțiuni militare. Pentru a-și clarifica rolul cât mai bine, HNCM face, de asemenea, distincția între prevenirea conflictelor pe termen scurt și cea pe termen lung. Prima are drept scop prevenirea sau împiedicarea unei dezvoltări imediate de a escalada, în timp ce a doua implică reconstrucție și sprijin pentru crearea unui sistem democratic viabil. Totuși, lipsa unor puteri coercitive presupune că “eficiența Înaltului Comisar pe termen mai lung este rezultatul a două aspecte generale, interdependente și dependente de statele în care au loc disputele: măsura în care guvernele iau în considerare și, apoi, implementează recomandările HCNM și interacțiunea dintre elementele mai extremiste sau mai moderate din

cadrul guvernelor și al minorităților respective”.

Se poate spune că misiunile OSCE reprezintă o mixtură între misiunile de informare și raportare și operațiunile de menținere a păcii de mică amploare.

Înaltul Comisar acționează independent, mandatul său conține prevederi ce-i impun păstrarea confidențialității informațiilor și acțiunilor sale. Înaltul Comisar, asistat de experți, elaborează rapoarte în legătură cu diferite situații sau probleme cu care a fost sesizat și formulează recomandări pentru părțile implicate. Aceste recomandări nu au un caracter obligatoriu. Obiectivul acestora este de a încuraja părțile în identificarea de soluții pașnice pentru soluționarea problemelor. De la 1 iulie 2001, potrivit deciziei Consiliului Ministerial de la Viena din noiembrie 2000, ambasadorul Rolf Ekeus (Suedia) a fost numit în această funcție pentru o perioadă de trei ani.

8. Reprezentantul OSCE pentru libertatea presei, funcție nou creată (în 1997), în care a fost numit domnul Freimut Duve (Germania), pentru o perioadă de trei ani, începând cu 1 ianuarie 1998, mandatul său fiind prelungit în cadrul Consiliului Ministerial de la Viena din noiembrie 2000 și din nou în cursul anului 2001.

9. Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR), cu sediul la Varșovia este instituția OSCE responsabilă cu promovarea drepturilor omului, democrației și a statului de drept. Se ocupă de organizarea reuniunilor și seminariilor privind îndeplinirea angajamentelor asumate în domeniul dimensiunii umane. Directorul acestei instituții este ambasadorul Gerard Stoudman (Elvetia). ODIHR are un rol deosebit în monitorizarea alegerilor și dezvoltarea instituțiilor electorale naționale, acordând asistență tehnică pentru dezvoltarea instituțiilor juridice, promovarea acțiunii organizațiilor neguvernamentale și a societății civile, pregătirea observatorilor pentru alegeri și respectarea drepturilor omului, a ziariștilor; funcționează ca punct de contact pentru problemele Roma și Sinti, oferă sprijin logistic pentru seminariile OSCE. În anul 1997, aceasta instituție a marcat evoluții considerabile, definind un nou concept de funcționare, prin consolidarea mijloacelor operaționale și sporirea implicării sale în diferite acțiuni ale OSCE, îndeosebi în zone de tensiune, în favoarea structurilor democratice și drepturilor omului. În anul 1999, în cadrul ODIHR a fost creat postul de consilier pentru problemele populației, la Roma.

10. Curtea de Conciliere și Arbitraj, creată conform Convenției privind concilierea și arbitrajul în cadrul OSCE, intrată în vigoare în decembrie 1994 (după depunerea instrumentelor de ratificare de către 12

state semnate). Între funcțiile Curții intră și reglementarea diferendelor ce-i sunt supuse de către statele semnate ale Convenției, prin conciliere sau arbitraj, după caz. Sediul Curții este la Geneva. România a semnat și ratificat această Convenție.

11. Conferințe ale șefilor de stat sau de guvern (Summit) ai statelor membre trasează prioritățile și liniile directoare la cel mai înalt nivel politic. După stabilirea, prin Carta de la Paris, a ținerii periodice a acestora, la fiecare doi ani, Conferințele CSCE/OSCE la nivel înalt au avut loc la Helsinki (1992), Budapesta (1994), Lisabona (1996) și Istanbul (18-19 noiembrie 1999). În prezent, aceasta periodicitate nu mai este respectată cu rigurozitate.

12. Forumul de Cooperare în domeniul Securității este parte integrantă a OSCE, se întrunește săptămânal, la Viena, pentru consultări și negocierea de măsuri concrete vizând întărirea încrederii, securității și stabilității în aria Euro-Atlantică. Obiectivele principale ale acestui for sunt:

a) negocieri privind controlul armamentelor și masuri de dezarmare, creștere a încrederii și securității;

b) consultări regulate și cooperare intensă în probleme de securitate;

c) reducerea, în continuare, a riscurilor unui conflict armat.

Forumul se ocupă, de asemenea, de aplicarea Măsurilor de Creștere a Încrederii și Securității (CSBM), pregătirea seminariilor privind doctrinele militare, organizarea reuniunilor anuale de evaluare a aplicării angajamentelor asumate în domeniul militar, precum și examinarea și clarificarea schimbului de informații convenit conform măsurilor de încredere. Sub auspiciile Forumului, au loc reuniunile anuale de evaluare a aplicării, Documentului de la Viena privind măsurile de creștere a încrederii și securității, reuniunile de evaluare a aplicării Codului de Conduită, ca și seminarii pe diferite teme. Forumul își desfășoară activitatea în ședințe plenare și în cadrul a două grupuri de lucru.⁵

⁵ Stan Petrescu, *Mediul de securitate global și euroatlantic*, București, 2005.

RELAȚIILE O.S.C.E. CU ORGANIZAȚII ȘI INSTITUȚII INTERNAȚIONALE

OSCE și-a dezvoltat considerabil cooperarea cu alte organizații internaționale. Cu excepția ONU, aceste relații nu au un cadru formal, derulându-se ad-hoc.

La nivelul organismelor de conducere și al secretariatelor există o serie de mecanisme sau forme de consultare menite să permită o mai bună coordonare a acțiunilor sau reacțiilor. Printre acestea se numără: reuniuni trilaterale periodice OSCE - Consiliul Europei - CEE/ONU; reuniuni bilaterale OSCE - Consiliul Europei; reprezentarea, pe bază de reciprocitate, la diferite reuniuni etc.

Amploarea problemelor cu care se confruntă comunitatea internațională în prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și reconstrucția post-conflict în zona OSCE impune tot mai mult necesitatea conjugării eforturilor diferitelor organisme internaționale. OSCE a elaborat un cadru coerent de acțiune a "instituțiilor care se întăresc reciproc" (Mutually Reinforcing Institutions), respectiv, Platforma de cooperare în domeniul securității, ca parte a Cartei de securitate europeană, adoptată la Istanbul în noiembrie 1999.

MODELUL DE SECURITATE AL OSCE

La Summit-ul de la Budapesta, din 5-6 decembrie 1994, șefii de stat și de guvern ai statelor membre CSCE au lansat o dezbatere amplă asupra tuturor aspectelor securității, cu scopul de a găsi un model de securitate pentru secolul XXI, luând în considerare dezbaterile pe această temă care aveau loc la nivelul statelor participante.

Declarația care a urmat la Summit-ul de la Lisabona din 1996, asupra unui Model de Securitate comun și global pentru Europa secolului XXI, reafirma că securitatea europeană necesită o mai largă cooperare și coordonare între statele participante și organizațiile europene și transatlantice și califica OSCE drept forumul cel mai potrivit pentru relansarea cooperării și complementarității.

Între astfel de organizații și instituții, Summit-ul a lansat dezvoltarea unei Carte a securității europene, menită să consolideze securitatea și stabilitatea în regiune și să amelioreze capacitățile operaționale ale OSCE. Declarația exprimă, de asemenea, intenția OSCE de a întări cooperarea și cu alte organizații similare de securitate, ai căror membri, individual sau colectiv, dovedesc transparență în acțiunile lor, aderă la principiile și

angajamentele OSCE și a căror calitate de membru este bazată pe un angajament voluntar și deschis.

Următorul pas în direcția dezvoltării Modelului de securitate a fost Reuniunea ministerială a OSCE la Copenhaga, din decembrie 1997, în cadrul căreia au fost adoptate liniile generale ale Documentului-Cartă asupra Securității europene. La această reuniune a mai fost adoptat un Concept comun pentru dezvoltarea cooperării dintre instituțiile care se sprijină reciproc.

Carta asupra Securității europene a fost adoptată la Summit-ul de la Istanbul al OSCE, în noiembrie 1999. Acest document reflecta câteva inițiative politice care includeau: dezvoltarea rolului OSCE în operațiunile de menținere a păcii; adoptarea unei Platforme a cooperării pentru securitate; crearea unor Echipe pentru Cooperare și Asistență de Specialitate Rapidă (REACT), care să permită OSCE să răspundă în cel mai scurt timp cererilor de asistență civilă și de efectuare a operațiunilor civile internațională; extinderea capacității OSCE de a desfășura activități polițienestre; înființarea unui Centru de operațiuni care să planifice și să efectueze operațiuni interne sub conducerea OSCE; precum și consolidarea procesului de consultări politice în cadrul OSCE, prin înființarea unui Comitet pregător subordonat Consiliului Permanent al OSCE.

Platforma cooperării pentru securitate are ca obiectiv consolidarea și dezvoltarea cooperării reciproce cu organizațiile competente. La Istanbul, șefii de stat și de guvern și-au exprimat disponibilitatea de principiu pentru a desfășura resursele organizațiilor și instituțiilor internaționale din care fac parte, în scopul sprijinirii activității OSCE.

Principalul atu al organizației rezidă în angajarea în rezolvarea conflictului prin facilitarea unei mai bune înțelegeri a dinamicii conflictului, ceea ce este în contrast cu emfaza asupra rezolvării conflictului, prezentă în modelul politic de putere al medierii. Toate eforturile OSCE vizează nu numai prevenirea conflictului, ci și eliminarea cauzelor principale, ceea ce necesită angajamente normative din partea părților aflate în dispută, care nu pot fi realizate prin constrângere. Implicarea OSCE trebuie, așadar, să rămână imparțială, nerestrictivă și cooperantă, deoarece succesul său depinde de abilitatea de a genera o adevărată schimbare în mediul conflictual. Astfel, în mod ironic, punctul forte al OSCE rezidă în respingerea punctelor sale slabe.

Inabilitatea OSCE de a avea un rol mai coercitiv în prevenirea conflictelor, deși percepută de obicei ca un dezavantaj structural, are în contra-pondere efectul benefic de a-i permite organizației să treacă peste

dilema folosirii mijloacelor coercitive sau a intermedierei restrictive. Prin lipsa mijloacelor de a impune respectarea angajamentelor și a convențiilor internaționale, OSCE își poate folosi propriile instrumente mai rapid și eficient, evitând impasul altor organizații care trebuie să aleagă între mijloacele coercitive și nemilitare sau o combinație a acestora .

Un avantaj major al OSCE este faptul că reprezintă o organizație comprehensivă, iar aceasta trebuie înțeleasă în două moduri. În primul rând, că OSCE înțelege conceptul de securitate pe toate dimensiunile sale și combină toți factorii de securitate într-un singur cadru conceptual și organizatoric. Prin adoptarea unui concept larg al securității, OSCE respinge noțiunea de sfere de influență și aceasta o împiedică să reflecte puterea militară ca pe un instrument al credibilității sale. OSCE este instituția care creează o comunitate de securitate prin excelență, dezvoltând modelul securității comprehensive, indivizibile și prin cooperare.

Datorită capacității și experienței sale unice în domeniul diplomației preventive, al prevenirii conflictelor și gestionării crizelor, al consolidării respectării drepturilor omului, al democrației și statului de drept și al promovării tuturor aspectelor societății civile, OSCE va contribui esențial la promovarea unui spațiu comun de securitate. Nici o organizație nu este capabilă să gestioneze singură toate problemele, riscurile și conflictele care caracterizează Europa contemporană.

NOILE AMENINȚĂRI LA ADRESA SECURITĂȚII EUROPENE

Uniunea Europeană nu pare a fi în prezent amenințată de conflicte de tip clasic, constând în atacuri armate pe scară largă, în schimb o serie de alte amenințări se profilează la orizont, fiecare dintre ele fiind greu predictibile și relativ difuze, ceea ce le face, într-un fel, mult mai greu de contracarat.

Din punct de vedere european, trei dintre aceste amenințări sunt de remarcat în mod special:

- **Terorismul internațional**, care reprezintă o amenințare strategică. Acest nou tip de terorism este legat de mișcări religioase fundamentaliste care au cauze deosebit de complexe. Dincolo de riscurile imediate, terorismul amenință deschiderea și toleranța specifice societăților democratice. Noul tip de terorism diferă de cel din deceniile precedente deoarece pare a fi interesat de utilizarea violenței nelimitate și

de producerea de pierderi masive. O consecință a acestei abordări este interesul manifestat de reprezentanții acestui nou tip de terorism pentru armele de distrugere în masă. Pentru acest tip de terorism, exemplificat de rețeaua Al-Qaeda, Europa este atât o țintă, cât și o bază de lansare a atacurilor.

▪ **Proliferarea armelor de distrugere în masă** reprezintă o altă importantă amenințare contemporană la adresa păcii și securității țărilor și popoarelor. Până la începutul anilor '90 tratatele internaționale și controlul exporturilor strategice au determinat o limitare a răspândirii acestor arme, dar în prezent are loc o diseminare periculoasă a acestora, mai ales în zona Orientului Mijlociu. Răspândirea tehnologiei rachetelor purtătoare va amplifica instabilitatea și va crea Europei o serie de riscuri suplimentare. Riscurile deosebite determinate de acest tip de amenințare rezidă în faptul că prin intermediul armelor de distrugere în masă un grup terorist de mici dimensiuni poate provoca pierderi care anterior nu puteau fi cauzate decât de armate ale unor state naționale.

▪ **Existența unor structuri statale slabe (failed states) și amplificarea crimei organizate.** În unele părți ale globului (Somalia, Liberia, Afganistan, Bosnia și Herțegovina, Serbia și Muntenegru, Kosovo, etc) existența unor structuri statale slabe, conflictele civile și accesul la arme au determinat întărirea pozițiilor crimei organizate.

Aceste situații sunt amenințări la adresa securității, prin sprijinirea traficului de droguri, de ființe umane. Multe din aceste amenințări la adresa securității Europei sunt localizate în Balcanii Occidentali sau Europa Răsăriteană, sau au drept căi de acces Balcanii, Europa de Est și Asia Centrală.

Ca răspuns la aceste noi pericole și amenințări, statele lumii, în primul rând statele cu potențial militar semnificativ, au în vedere noi principii de organizare a securității regionale și globale care să se constituie în noi oportunități de pace bazate pe:

- Democrație;
- Guvernare eficientă;
- Respectarea legilor.

Ca răspuns la amplificarea numărului conflictelor și a creșterii riscurilor terorismului internațional a devenit clar că democrația secolului XXI trebuie să includă și asigurarea unui cadru mondial de coexistență pașnică.

Democrația, guvernarea eficientă și respectarea legilor, în calitate de noi principii ale securității globale, presupun ca relațiile dintre state să țină cont de existența unor interese divergente, fără a face apel la

utilizarea forței ca metodă de rezolvare a conflictelor.

După 1990, dar mai ales odată cu începutul secolului XXI, prevenirea conflictelor și asigurarea păcii mondiale au fost și continuă să rămână prioritățile forumurilor Organizației Națiunilor Unite, ale Grupului G-8, ale Uniunii Europene sau ale Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). Numai în anul 2000 problemele securității globale au constituit prioritatea agendelor de lucru a trei conferințe ONU și a mai multor conferințe internaționale.

Oportunitățile de definire a unui cadru stabil și pașnic de dezvoltare a statelor lumii în cadrul economiei mondiale sunt susținute de mai multe procese de reaşezare a raporturilor de forțe pe plan mondial:

- Procesul de cristalizare și manifestare a Europei ca un centru de putere și stabilitate;
- Definirea unor noi dimensiuni ale relațiilor de asigurare a securității dintre Uniunea Europeană și NATO, pe de o parte, și între aliații europeni și SUA în cadrul NATO, pe de altă parte;
- Interdependențele intereselor vitale ale statelor democratice din întreaga lume care nu pot prospera decât într-o lume lipsită de violență și conflicte.

Contracararea noilor amenințări presupune o nouă resolidarizare a statelor lumii în toate domeniile, prin stabilirea unor forme de acțiune conjugată a tuturor națiunilor care împărtășesc interese și valori comune.

Obiective strategice pentru securitatea europeană

Față de noile provocări la adresa securității Europa poate aduce, atât direct, cât și indirect, un plus de stabilitate, deoarece riscurile apariției unei confruntări militare tradiționale pe continentul european s-au diminuat semnificativ.

Explicația acestei evoluții rezidă în două aspecte:

- Interesele și obiectivele de securitate actuale ale statelor europene nu sunt generatoare de stări conflictuale, dimpotrivă ele favorizează cooperarea și solidaritatea;
- Mediul de securitate internațional este influențat pozitiv de procesele de integrare europeană și euroatlantică, în fapt de extinderea comunității statelor care împărtășesc și promovează valorile democrației și economiei de piață, în contextul adâncirii colaborării regionale.

Față de amenințările de tip nou la adresa securității, Uniunea Europeană poate răspunde prin trei obiective strategice:

- **Asigurarea stabilității și bunei guvernări în vecinătatea imediată.** Aceasta va implica extinderea zonei de securitate din jurul Europei și asigurarea că statele din această zonă (Europa de Est, Balcanii

de Vest, statele din zona Mediteranei) sunt bine guvernate. Acest obiectiv va implica, totodată, continuarea și dezvoltarea implicării Europei în soluționarea conflictului arabo-israelian;

▪ **Crearea unei ordini internaționale bazate pe un multilateralism eficace.** Într-o lume caracterizată de globalizare (amenințări globale, piețe globale, mijloace mass-media globale), securitatea și prosperitatea depind de existența unui sistem multilateral eficace. De aceea, unul dintre obiectivele Uniunii Europene trebuie să fie dezvoltarea unei societăți internaționale puternice, caracterizate de existența unor instituții internaționale eficiente, precum și de existența unei ordini internaționale bazate pe respectarea legilor, în primul rând a principiilor înscrise în Carta Organizației Națiunilor Unite. Calitatea societății internaționale depinde de calitatea guvernelor ce o compun. Cea mai bună apărare pentru securitatea europeană este dată de existența unei lumi formate din state democratice bine conduse. De aceea, răspândirea bunei guvernări, combaterea corupției și a abuzului de putere, instaurarea domniei legii și protejarea drepturilor omului sunt cele mai bune mijloace de a întări ordinea mondială. În acest context, un element important al acestei noi ordini internaționale este considerată a fi cooperarea transatlantică în cadrul NATO;

▪ **Pregătirea unui răspuns la amenințările de tip nou.** Acest răspuns a inclus pachetul de măsuri antiteroriste adoptat după 11 septembrie 2001, sprijinirea măsurilor de neproliferare a armelor de distrugere în masă și asistarea statelor cu structuri slabe sau instabile din Balcani, Afganistan, Timorul de Est și Africa (Republica Democrată Congo). Identificarea unor răspunsuri la noile amenințări trebuie să pornească de la faptul că acestea survin adesea la mari depărtări, sunt mai dinamice și mai complexe. De aceea liniile de apărare vor trebui de multe ori să se afle în străinătate. Caracterul dinamic va necesita mutarea accentului pe prevenirea crizelor și a amenințărilor. Caracterul complex va necesita și soluții pe măsură care vor include controlul exporturilor, presiuni economice, politice sau chiar militare. Uniunea Europeană dispune de toate instrumentele pentru adoptarea unor astfel de soluții complexe.

Uniunea Europeană va trebui să manifeste deschiderea necesară pentru dezvoltarea unor parteneriate active cu orice țară care îi împărtășește scopurile și valorile și care e gata să acționeze pentru apărarea acestora. Prin această abordare Uniunea Europeană poate contribui semnificativ la realizarea unei sistem de securitate multilateral care să permită edificarea unei lumi mai prospere, mai echitabile și mai

sigure.

Bibliografie:

D. Mazilu, *Dreptul internațional public*, București, 2010.

R. G. Feltham, *Ghid de diplomație*, Editura Institutul European, Iași, 2005.

Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, Helsinki, 1975.

Stan Petrescu, *Mediul de securitate global și euroatlantic*, București, 2005.